

ASPECTS OF ANTI-COMMUNIST RESISTANCE FROM NASAUD COUNTRY „THE TEACHER”

Bachis STEFAN

PhD Candidate, Universitatea “Ștefan Cel Mare” Suceava

Abstract: Teohar Mihadaș managed to survive the most terrible communist prisons (Gherla, Aiud, Canal), rightly nicknamed “the slaughterhouses of the Romanian elite?”. For posterity, he remains the type of the anti-communist intellectual who refuses to collaborate with the odious regime, even if for this he sacrifices his youth and family life.

Keywords: teacher, communism, prison, sacrifice, Mihadaș

Teohar Mihadaș vede lumina zilei în 9 noiembrie 1918 în comuna Thuria din Munții Pindului din Grecia de azi, unde și în zilele noastre majoritatea populației este de origine aromână. Termină cursurile școlii primare din localitate, după care se înscrie la Liceul românesc din Grebena, la circa 20 de kilometri de casă ¹. Cele patru clase de gimnaziu le absolvă în mod strălucit în doar trei ani, atragând atenția dascălilor școlii cu talentul său pentru literatură. Se transferă în România la Liceul „Timotei Cipariu din Dumbrăveni de lângă Sibiu. Bacalaureatul îl obține la Blaj, după care intră la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității București pe care o finalizează în 1943 ².

Debutează în lumea literară cu volumul de poezii „Ortodoxie păgână” (1941), colaborând în prealabil cu revistele „Universul literar” și „Gândul nostru”. Stagiul militar îl găsește la Școala militară de ofițeri în rezervă de la Bacău, apoi obține postul de inspector în Ministerul cultelor cu sprijinul fostului său dascăl Ralea Mihai. A fost mai apoi detașat la Departamentul Naționalităților ca inspector general. Va participa la manifestația anticomunistă și promonarhistă din Piața Palatului din București din 8 noiembrie 1945, manifestație înăbușită în sânge de guvernarea Petru Groza (11 morți, zeci de răniți și sute de arestați). După această întâmplare i se condiționează rămânerea în funcție cu înscrierea în PCR, lucru pe care îl refuză. În următoarea perioadă îl regăsim în Bistrița, la Liceul „Alexandru Odobescu” unde a fost numit profesor de limba română și de limba franceză, însă rezistă doar trei ani datorită refuzului de a intra iar în PCR. Se va transfera la Liceul „George Coșbuc” din Năsăud unde numirile erau făcute (încă) de Fondurile grănicerești, nu de oamenii partidului. Rămâne la Năsăud până în toamna lui 1948, când Liceul Coșbuc a fost naționalizat și trecut în proprietatea statului. I se propune iar înscrierea în partid și iar refuză. Pleacă apoi la București unde va căuta un post de profesor pentru a-și putea întreține familia ³.

Consecințele respingerii Partidului Comunist au fost diabolice: urmărirea zilnică, pregătirea cursei, prinderea în cursă, cercetarea, ancheta, prepararea actelor de condamnare, judecarea, osândirea și ispășirea caznelor... Se simțeau hăitașii, poterimea din jurul său. Rămas singur, fără resurse, fără rude apropiate, fără socrii, unul din amici, Onisim Filipoiu îl îndeamnă să treacă în Iugoslavia, dar rămâne în țară. Lichelele îi arătau o prietenie abjectă și o admirație dezgustătoare. Prietenii îl ocoleau sfioși, cu

strângere de inimă. Se simțea tot mai singur, absurd, pe poziția lui NU. La București situația era și mai amară. Un poet, Constantin Tonegaru spera să fie pus în legătură cu haiducii de Năsăud. De la ambasada belgiană, acesta a primit un colet cu haine, alimente, medicamente. Sosit în zonă, caută pe Valea Bârgăului sau Dorne vreun haiduc. N-a găsit nimic, doar oamenii locului, țărani harnici, înțelepți care aveau de toate...nici urmă de „partizani”

Un turc căuta lemne de foc pentru Constanța la Parva și prin gospodarul Purcelean, cărăușii aduceau în gara Rebrîșoara lemnele pentru port, fiind plătiți de profesorul Mihadaș, angajat vremelnic de turcul Ali. Este invitat de un cărăuș la casa lui din Parva, fiind primit în casa de părăde, omenit cu mâncare și băutură. În discuții erau pomeniți americanii așteptați, rușii, care trebuia să se retragă. Peste România se instala o urgie greu de alungat, doar rezistența în timp va fi salvatoare. Organizarea țăranilor de a lupta, bazându-se pe o iluzie deșartă, *vin americanii*, înseamnă a-i împinge în prăpastie. Povesteau de toate, ca la cina porcului. Abordau și crima celor trei din Dealul Crucii ⁴, unde susține că Leonida Bodi, ofițer de cavalerie regală, din Măgura Ilvei a căzut prizonier la ruși, a venit în Europa cu divizia Tudor Vladimirescu, iar din Cehoslovacia dezertează, dar este prins și internat de nemți într-un lagăr de unde este eliberat de americani, ajunge-n Belgia de unde se putea realiza, dar vine-n România, arestat la graniță, dus la București, anchetat, judecat și condamnat la moarte pentru înaltă trădare. Regele îl grațiază. Este chemat de conducerea Securității și a Partidului unde este sfătuit, sub amenințarea pierderii libertății, să revină în ținutul Năsăudului, văzut ca un viespar de reacționari, un județ de bandiți, și să pună bazele unei organizații politice. Încercător, începe cu comuna Parva, fără să știe că secretarul său, un sas infiltrat, care, în final, va ajunge și el în pușcărie, transmitea superiorilor săi toate mișcărilor lui Leonida, care, în loc să servească Securitatea, a devenit șeful unei organizații anticomuniste. Într-o noapte, batalioane de asalt ale Securității au năvălit în comunele Parva, Rebra, Rebrîșoara, Măgura, Nepos și târgul din Năsăud, arestând cu brutalitate zeci de oameni. Bietele soții sau mame încercau să-și apere soții, dar cădeau sub zeci de lovituri și sudalme ale securiștilor. Animalic se purtau cu toți cei capturați și duși în beciurile Securității din Bistrița, mai ales cu fetele care erau eleve de școală, fiind bătute în fața părinților până scăpau pe ele. Umilință totală. Leonida a căzut prin trădarea vărului său care l-a ademenit la o petrecere în Sângeorz-Băi de unde au fost săltați de securiști și duși la Bistrița pentru anchetă. Trădătorul a primit un premiu din care și-a cumpărat o vacă iar de 1 Mai i s-a oferit „Ordinul Muncii” clasa I. După anchete și după ce au aflat ceea ce-și doreau, securiștii i-au dus pe cei trei – Leonida, Toader și Burdeț, pe dealul Crucii unde i-au împușcat.

Familia socrilor profesorului Mihadaș era supravegheată zilnic. Lașitatea și excesul de slugărnicie al observatorilor civili sau în uniformă era dezgustător. Leprele îi zâmbeau, prietenii îl ocoleau îngrijorați iar oamenii de treabă se fereau cu grijă. Locatarii caselor din jurul Securității erau îngroziți zi și noapte de vaietele și urletele de disperare ale celor bătuți, schingiuiți pentru că nu acceptau noul regim. O iscoadă, rudenie cu soția sa, a fost trimis să-l atragă în acțiuni diversioniste, dar a refuzat pentru că un profesor nu putea deveni pungaș, un pedagog nu putea deveni spărgător de case

de bani, din dascăl nu putea deveni un tâlhar, iar casa era supravegheată și oricine se ascundea aici, se expunea. Alteori era tras de limbă de un altul, zis doctor, dar Mihadaș avea grijă ce și cum să vorbească. O fată din casă, Suzana îl anunța dramatic ce dramă se-ntâmpla în casa socrilor, rugându-l să dispară, un fost elev-poet Mihai Avram îl învită la bunicii săi în Leșu pentru a se proteja, dar e ridicat și el de pe drum. Securității ridicau din casa socrilor manuscrise, corespondență, cărți, fotografii, fișe documentare pentru teza de doctorat, medicamente, haine, încălțăminte. Profesorul Mihadaș era luat de pe stradă de sublt Szabo Francisc și dus la Securitate. În jurul lui, zgomote dureroase, vaiete, țipete desperate. Se îngrijora de ce va urma. Apar pe rând în fața sa maiorul Gligor Viorel, comandantul unității, ltn Lothe, sblnt. Szabo Francisc din Sărata dintr-o familie înstărită, ltn Pongratz Vladimir, fost învățător, Urs Flaviu – fost comisar de poliție, care-și amintea de profesorul Mihadaș ca de un cetățean străin, grec la origini, Vancea Mihai, Moraru Ilie – fost elev la Școala Normală din Năsăud. A dat o declarație în care a spus totul despre convorbirea cu intrusul Bulbuc, apoi a doua declarație despre aceeași temă – convorbirea cu Bulbuc, care-și juca rolul de a fi evadat și de a fi împușcat, iar profesorul Mihadaș a fost chemat la geam să-i vadă „cadavru”. Victima Bulbuc își încasa onorariul pentru scena evadatului mort și petrecea la restaurantul central „Ciocârlia” unde-i provoca pe alții pentru a primi alte onorarii.

Profesorul a predat tot ce avea asupra sa, șireturile, cureau din pantaloni, mai puțin o scrisoare pe care o uitase într-un buzunar, după care a fost condus într-o celulă murdară și intunecoasă, cu o vizetă-n ușă prin care era spionat, și un bec ce lumina deranjant. S-a cerut la toaletă mai mult ca să arunce scrisoarea în wc, să scape de grija ei, apoi revine-n celulă, se ghemuiește într-un colț, cu bocancii sub cap. Noaptea târziu primește o gamelă cu zeamă de linte, îmbogățită cu sare și nisip, pe care o scuipe, respingând-o, după care trei zile și trei nopți n-a mai primit nimic. A patra noapte, târziu e dus la comandantul Gligor care se ospăta cu bunătăți și vin... Este întrebat *Cine-i oaia ?* la care răspunde ce știa de când păstorea acasă oi. Este legat, atârnat cu tălpile-n sus și acoperit cu propria-i manta pentru a nu vedea cine-l lovește. A suportat o bătaie la tălpi, 120 de lovituri, numărate de ceilalți anchetati care ascultau. A fost trezit cu apă rece, lăsat să dărdăie de frig. A urmat altă bătaie, cu săculețe de nisip într-un placaj pentru a nu lăsa urme de vânătăi. Rugăciunile celor de jos și a celor de-acasă nu ajutau momentan. Oaia era un fost legionar adăpostit în partidul comunist și care-l îndemna pe profesor să se roage Sfintei Fecioare, să spună Tatăl Nostru. Dar, plecând într-o delegație UTC la Praga, acest legionar devenit comunist a trecut în Austria și a ajuns la Paris. A studiat științe sociale la Sorbona, s-a realizat. Dacă rămânea în RPR viața lui era compromisă.

Profesorul Mihadaș a ajuns cu greu în celulă unde a adormit. A avut un somn greu, între moarte și strivire. Dimineața fără mâncare, la amiază o zamă de varză iar seara tot zeamă. În altă noapte iarăși este poftit sus, este întrebat de-o scrisoare adusă unui general, este țintit de perete și cravașat la bustul gol timp de zece minute. Le promite că iscălește orice, dar să nu-l mai tortureze... Alte întrebări, alte chinuri. Este introdus într-o cămăruță supraîncălzită ajungând în stare de sufocare. Este adusă soția să-i vadă chinurile, apoi dusă și ea într-o celulă. Profesorul refuză hrana, începe greva

foamei, le cere eliberarea soției, care n-avea nici-o vină, își cere un procuror, un avocat pentru lămurirea situației, dar și unul și altul slujeau același regim. Pe Zoe, soția profesorului o lasă acasă dar îi fac propuneri de a colabora cu ei, de a-i informa, dar ea refuză. O curtează trimiși ai Securității, dar îi refuză, îi dezvăluie scene oribile din perioada detenției la Aiud sau la canal, încercând s-o îndepărteze de soțul ei, dar ea refuză să creadă și-și așteaptă soțul în demnitate, ca o Penelopă demnă de cinste și respect. Pentru a-i da un serviciu din care să poată trăi i se propuneau tot felul de compromisuri, dar a rezistat... Profesorul a semnat, după șase luni de chinuri, o declarație pe care o scriseseră ei și care preciza cine este și că ce declară este fără constrângere sau influențe, că a făcut parte dintr-o organizație anticomunistă ce era îndreptată împotriva statului și partidului comunist, că susținea reînstalarea monarhiei, că informa ambasada Franței, că primea efecte militare de la belgieni pentru bandiții din munți, că a insultat Uniunea Sovietică etc. S-a văzut cu soția, de care se va despărți șapte ani, nu înainte de a o dezlega de obligația de a-i rămâne fidelă, dimpotrivă, primea libertatea de a-și reface viața cu altcineva.⁵

Pe profesor l-au scos de la Securitate pentru a-l muta în vecini, la Penitenciarul din Bistrița, nu înainte de a i se restitui obiectele reținute. La penitenciar condițiile erau ceva mai bune. Inculpații tăceau disprețuitor, deznădejdea producea anticorpi, fantasmagoria devenea sursă de optimism, încrederea în iluzii dădea putere de rezistență. Hoții de drept comun și criminalii aveau liber în oraș, timp în care se deplasau la familiile celorlalți deținuți, obținând de la aceștia prin șantaj și excrocherii, tot felul de bunuri – haine, bani, hrană, pe care deținuții în numele cărora se acționa, nu le-au văzut niciodată⁶.

De la Bistrița, profesorul Mihadaș a fost dus la Tribunalul Militar de la Cluj unde judecata era o simplă formalitate. Președinte, procurorul, avocații, erau niște slugi ale regimului comunist care, pentru acuzare se foloseau de citate din Ana Pauker. Rudeniile din sală îi asigurau pe deținuți că le-au angajat pe cei mai buni avocați și că pedeapsa poate fi chiar perioada cât au stat sub cercetări. Avocatul profesorului a luat banii pe cinci oi, fără să-l apere, repeta cu alte cuvinte, acuzele procurorilor și cerea o pedeapsă dreaptă!

Prin sentința nr.1585 din 4 noiembrie 1949 profesorul Mihadaș a fost condamnat la 7 ani închisoare corecțională, 3 ani interdicție corecțională și confiscarea averii, pentru crima de uneltire contra ordinii sociale, făcând aplicațiunea art. 209 pct. III C.P., combinat cu art.157,25, pct. II C.P.D. 212/1948⁷.

Prima etapă carcerală a „intelectualului” nostru are loc în închisoarea din Aiud, unde deținuții erau păziți cu strășnicie pentru că aici erau aduși dușmanii poporului - țărani înstăriți, profesori universitari și studenți, dascăli de țară și elevi, generali și soldați, miniștri și slujbași ministeriali, muncitori, meseriași, liber-profesioniști – doctori, ingineri, preoți etc, condamnați pentru uneltiri, crime de uneltire, înalte trădări, crime de a fi spus că rușii nu eliberează ci ocupă, jefuiesc, pentru activități subversive, tănuire etc.

Nemulțumiții, după câteva altercații cu gardienii, erau duși la „neagra”, unde puteau sfârși tragic iar gardienii implicați onorați cu bani și zile de concediu pentru

refacere, pe care însă, le refuzau. Procurorul și medicul legist stabileau cauza morții: insuficiență cardiacă, bătrânețe, hepatită acută, congestie cerebrală, diabet și niciodată nu era trecută adevărata cauză: foamea, frigul, mizeria, bătaia, brutalitățile gardienilor, împușcarea. Colaborarea dintre factorul juridic, administrativ și de asistență socială reprezenta din plin comunismul. Un ac înfipt în inima decedatului confirma moartea sigură, apoi, în timpul nopții și numai noaptea era aruncat într-o groapă, de alți doi hoți de drept comun, însoțiți de doi gardieni înarmați. Pentru mai mulți decedați se făcea o groapă mai mare, care era acoperită în grabă de către deținuți.

Când dormeau, toți cei din celulă arătau ca *„niște ființe cadaverice, stând una lângă cealaltă-n patul fără așternut, cu gurile întredeschise, pe jumătate moarte, mirosind deja a stîrvuri, a trupuri necrozate, iar dintre buzele întredeschuse se vedea cum se scurge saliva foamei, prelungindu-se peste haine, de-a lungul paturilor, până peste podea. Respirația era lină, abia perceptibilă, iar pulsul era când zvâcnit și accelerat, când lent ca o scurgere-n moarte”*⁸.

Din primăvară se părea că hrana s-a îmbunătățit, apărând cartofii, fasolea, arpacașul. Alții interpretau zborul avioanelor cu apropierea sosirii americanilor. Paradoxal, se înteteau bătăile, pumnii, loviturile, mai ales asupra celor ce erau preoți, doctori, ofițeri, profesori sau avocați. Profesorii și învățătorii erau atacați mai blând.

A doua etapă carcerală a însemnat transferul la Canal, ieșirea la muncă, unde două zile de lucru echivalau cu trei de temniță. Câștigai dreptul de a scrie acasă și de a primi pachet, cu hrană, haine. Profesorul Mihadaș avea o constituție athletică, numai bun de a sparge norma zilnică, fiind curtat de fiecare echipă. Îi respingea politicos pe fiecare, evitând orice viclenie. Nu-l interesa nicio întrecere în condițiile în care hrana era proastă, cazarea proastă, munca forțată la care se adăugau înjurăturile, corvezile. Într-o duminică adusesse un pachetel pentru profesor un fost elev ce s-a mutat în Cernavodă, dar ofițerii de la poartă l-au alungat iar pe tatăl său l-a luat la rost ofițerul politic, făcându-l bandit. Profesorul Mihadaș nu și-a mai văzut elevul, dar s-a apropiat de el un alt ardelean, de prin zona Zalăului cu care se încurajau reciproc, lucrând împreună la baramina cu care străpungeau stânca.

Mai marii coloniei – comandantul Zamfirescu și politrucul Chirion inspectau locul unde lucrau deținuții și brigadierul îndemna pe fiecare la muncă. Comandantul i-ar fi trimis la dormitoare pentru a putea lucra a doua zi mai bine, dar ofițerul politic se opune, amintindu-și că bandiții trebuie să moară nu să termine canalul. Cei care au înțeles precum profesorul Mihadaș vor fi mult mai atenți cu efortul fizic, preferând carcera decât munca, *„mai bine sub normă decât sub pământ”*⁹. *Mâncarea era groaznică. Dimineața se servea cafea neagră de orzoaică, discret îndulcită, un sfert de pâine. La prânz, un polonic de varză fiartă cu apă și sare sau de arpacaș, iar seara un polonic de arpacaș sau varză și sfertul de pâine*. Șefii de grupă, brigadierii, pontatorii și turnătorii o duceau mai bine ca acasă: mâncare la discreție de la bucătărie, pachetele confiscate ale deținuților.

Brigăzile de pedepsiți se constituiau din cei nemulțumiți care trimiteau acasă scrisori pentru a primi pachet, care comentau împotriva comunismului și a bolșevismului, care erau nemulțumiți de programul de muncă sau odihnă, care nu

suportau abuzurile, jignirile, nedreptățile etc. Aceste brigăzi erau date pe mâna unor brigadieri sadici, hoți, criminali, oameni fără scrupule, fără Dumnezeu. Scopul acestor brigăzi – scăderea numărului de „bandiți”, de dușmani ai poporului. Liderii brigăzilor erau bine hrăniți, eroi ai construirii socialismului iar reeducabilii erau hrăniți cu lături în porții fixe (egalitatea comunistă), cel puțin 12 ore de muncă pe zi, strict izolați, cu restricții severe în a nu comunica unii cu alții, cu supraîncărcarea roabelor cu pământ, care trebuiau să urce pentru a adânci cât mai mult canalul. Brigăzile de pedepsiți deveneau curând și sigur brigăzi ale morții, scopul fascismului roșu.

Foștii săi elevi au dat niște declarații excelente despre fostul lor profesor Mihadaș, ca fiind un profesor bun, prietenul lor mai în vârstă, atent la starea elevilor săi când erau bolnavi, când erau părăsiți de iubite etc. Declarațiile lor l-au salvat de la repartizarea lui în brigada morții. Brigada de studenți, zisă și de reabilitare era o prelungire a campaniei de reeducare prin torționari, făcută de deținuți asupra deținuților, inițiată la Pitești, cu ramificații peste tot, inclusiv la canal. Prin convenția secretă dintre Ana Pauker și legionarul Pătrașcu, legionarii puteau intra și activa în partidul comunist, slab reprezentat numeric. Legionarii comuniști erau văzuți ca indivizi mistici, sentimentali, impulsivi, iar pentru a-i anihila sau a-i învinge, comuniștii urmăreau compromiterea lor, asmuțindu-i pe unii asupra altora. Pe de altă parte, legionarii doreau să preia toată puterea, de aceea acționau în secret, dar au fost depistați, judecați și condamnați.

Faimoasa operă de reeducare în pușcării impunea aberații greu de închipuit: bătăi și schingiuri efectuate cu zel, indiferent cine era victima – străin, cunoscut, inferior, superior, mamă, tată, frate, soră etc, lovituri cu vârful bocancilor, călcări în picioare, scuiparea unor flegme în gura victimelor, mutilări dureroase... Erau preferați cei mai zeloși dintre tinerii capabili să efectueze astfel de brutalități și chiar să le depășească. Dintre ei se recrutau brigadieri, pontatori, șefi de grupă și orice alt fel de șef. Ei aveau drept la oricâte suplimente doreau la bucătărie, la pachete de-acasă și la pachetele confiscate de la deținuți.

Corvezile suplimentare îl disperau cu totul: șurluitul podelelor, curățatul bocancilor, spălatul rufelor, orele de planton, iar a doua zi, la muncă. Dacă nu mureai de moarte naturală, te aruncai în cordonul de pază unde erai împușcat de soldații MAI. Profesorul Mihadaș a cunoscut exigențele fiecărui brigadier: Matei – fiara, Zlăvog – hiena, lingăul, mai prudent când era vorba de crimă, Botaș - vulpea, lașitatea, omora pe la spate, Matei – bruta, cretinul, omora prompt. Reabilitarea lui Hangiru, un fel de Spartacus ce reușea șapte norme la zi, începea prin a fi dus într-o noapte pe la primul cântat al cocoșilor, în acel birou cu orchestră și cascadorie, pentru a-l învăța respectul față de brigadieri, a ști să-i îndoape cu pachete de acasă, pentru a învăța să-și tragă ortacii de limbă și să-i predăie politrucului. A fost informat tocmai de cel ce l-a pârât, încât ajuns în acel birou, cu un satâr la chimir, i-a luat pe toți la zor, a răsturant biroul peste comandat și înjurându-i, i-a părăsit fără să le facă vreun rău. Și profesorul Mihadaș a fost provocat chiar de un brigadier grec, pe care n-a mai apucat să-l plesnească pentru că a fost neutralizat de vreo cinci ortaci deținuți de unde a ajuns sub paza unui soldat MAI, unde s-a odihnit, a primit discret țigări, pâine cu mormoladă. Alt electrician grec l-a

admonstat pe drept pe grecul vinovat, intervenind la comandantul brigăzii pentru iertarea profesorului, ceea ce s-a și întâmplat. La o ședință a comandamentului li s-a atras atenția brigadierilor să nu-i mai bată pe deținuți că s-ar putea să fie și ei omorâți, după care lucrurile s-au mai potolit, dar nu de tot ⁹.

Profesorul s-a decis, mai ales după ce i se returnau pachetele trimise de soție, să moară cum vrea el și nu cum vor ei – prin înfometare, schingiuri. Avea grijă să nu-i crească pulsul muncind, nici respirația. Accepta carcera, făcea planton schimbul 2 sau 3 mai degrabă decât să muncească flămând și batjocorit, ca alții care s-au îmbolnăvit și au murit. Era criticat blând chiar de cei din echipa sa, la care le răspundea sfātuindu-i: *Cereți comandantului să-mi dea de lucru separat!*. A lucrat singur și de încăpățânat ce era, și-a depășit norma, reușind 17m cubi de pământ săpați, încărcați, cărați, descărcați și nivelați. A fost marea lui greșală, de care s-au mirat toți. O altă performanță era la polul opus, o jumătate de roabă de pământ... iar statul îi asigura hrană și pază ! Putea fi dus lângă gardul de sârmă ghimpată și împușcat pe motiv că a vrut să evadeze. Profesorul lucra desculț, bocancii și mantaua le păstra pentru iarnă, în pijamale, căci hainele și le-a vândut pentru țigări, pe când era la Aiud în așteptarea americanilor. Bătăturile din palme se asemănau cu niște copite, iar în picioarele bătătorite nu intra niciun scai, coaja era prea tare. Hrana era sub orice critică, căldura ori frigul din belșug, carcera, înjurăturile și munca istovitoare greu de îndurat și paradoxal, nu s-a îmbolnăvit și n-a murit, în ciuda faptului că o dată putea fi ucis de bolovanii scăpați de peretele unui vagon iar a doua oră, izbit de un vagonet nefrânat era să cadă într-o prăpastie adâncă, dar s-a agățat de un stâlp printr-un harpon care a pătruns prin propriile-i haine, fără să-i străpungă corpul sau gâtul... A rămas suspendat un timp după care, prin efort propriu, îmbrățișând stâlpul a coborât jos. A fost compătimit în norocul său.

De la o vreme lumea constata că profesorul Mihadaș se fortifica tot mai bine, era bine hrănit. Secretul consta în prinderea șerpilor care ieșeau la soare, și erau tare mulți, pe care-i fierbea fără cap, la gamelă și-i mânca cu sare. Erau la fel de buni ca păstrăvii. La o percheziție, la poarta coloniei, șerpilor au fost abandonați pe jos iar cei vii au ajuns până la picioarele șefilor. Înjurături, pumni și repartizare la munca de noapte, plus critica politrucului.

Pachetele soției ajungeau în colonie, dar erau returnate de poșta din Constanța, după care erau devorate de brigadieri și ceilalți șefi. În cele din urmă, soția sosită la poarta coloniei a patra oră a insistat să-și vadă soțul despre care afla cât îi de rău, nu muncește etc. În fine, se văd, se bucură și-și ia hainele, zahărul și franzela. La câteva zile profesorul primește de la soție încă un pachet de 5 kg în care se afla și o scrisoare pe care comandantul i-a dat-o spre păstrare, dar să nu afle ceilalți. Cu soția nu s-a mai văzut decât la eliberare, la Pitești în 1956.

A treia etapă a calvarului „eroului” nostru începe la închisoarea de la Pitești. Aici, comandantul închisorii era un geambaș de cai care-și bătea joc atât de deținuți, cât și de cei superiori lui. Regimul era drastic și illogic. Pentru că se rezema o clipă de peretele celulei deținutului era dus cinci zile la carceră, unde era și mai rău. În rest șmotru, igienizarea veceurilor, instrucție de dragul de a chinui. Scrisorile de-acasă erau aruncate în wc, doar știrile dramatice îi erau aduse la cunoștință deținutului: divorțul cerut de

soție, moartea părinților etc. Dar divorțul era făcut de ochii lor, pentru a primi un serviciu și apoi un salariu, pentru a putea continua copiii școala. Foarte ușor, în baza unor dezvoltări ale Securității, din cea mai înaltă funcție, chiar de ministru, puteai ajunge alături de deținuți, condamnat la moarte, respectiv la detenție pe viață. Schimbarea cerea revoluție, iar revoluția cerea sânge. Așa s-a ajuns la lichidarea intelectualității, atât în pușcării, cât și-nafara lor.

Conferința de la Geneva din 1953 aducea schimbări importante: optuzii sau monștrii închisorilor erau schimbați cu oameni mai normali, deținuții deveneau „domnule”. Un document real, în acest sens, le-a fost citit deținuților chiar de către un procuror. Relațiile dintre deținuți și superiorii închisorii deveneau mai umane, cu „dumneavoastră”, „dumneata”. Profesorul nostru declară că deținuții au primit cărți poștale pentru a scrie acasă, țigări, hrană mai bună. Pe paturi au apărut cerceafuri, lângă paturi, noptiere și veioze, hârtie de scris, creioane. Da, Conferința de la Geneva permitea vizite oficiale între Est și Vest, iar la Pitești se așteptau la vizite din partea occidentalilor., Dar după destituirea celui care a semnat la Geneva un astfel de document, a reînceput iar iadul pe pământ: pumni, palme, cisme-n fund, pulane peste față, umilință cât cuprinde. La bucătărie s-a revenit la starea de dinainte, zeamă goală, pâine puțină, înjurături.

Amnistia din anul 1955 a făcut ca unii deținuți etnici să părăsească închisoarea – sârbi, francezi, italieni, nemți, turci, greci, unguri, bulgari, dar nu toți. Profesorul Mihadaș a rămas încă, deși depășiseră termenul detenției. Cu noii veniți, mult mai tineri, ajunși în pușcărie pentru spiritul lor de dreptate, s-a împrietenit destul de repede.

Acasă, soția profesorului asculta tot felul de aberații, de bârfe: că profesorul a murit, că-i slab, că a înnebunit, că i-au căzut dinții, că vorbește la posturi de radio străine, că va sosi curând acasă. Soția face drumul până la Pitești și este mințită că profesorul a fost eliberat și a plecat în Grecia. Întorcându-se acasă, află pe tren de la deținuții eliberați în aceeași zi că profesorul era în închisoare, salutându-se cu cei ce plecau, de la geamul celulei. Le împarte conținutul pachetului... Ajunsă la Bistrița, soția își pregătea din nou drumul la închisoarea de la Pitești, cu două geamantane, unul cu haine, altul cu hrană. Ajunge cu ajutorul unui birjar la închisoare și iar este mințită de același comandant, iarăși plânsete și revoltă, timp în care profesorul Mihadaș este anunțat că se eliberează. Își lasă hainele mai bune celor din celula 12, celula sa, timp în care de la poartă sosea un bilet: „*Dragul meu, sunt la poartă și te aștept. Zoe*”, soția sa. Au fost preluați de birjar și ospătați la el, acasă, apoi, cu bilet Pitești-Bistrița, plătit de birjar, ajunseră acasă, la Bistrița.

A ieșit dintr-o închisoare reală și a intrat într-o închisoare mult mai reală, unde trebuia să-ți asiguri singur hrana și să dai frâu liber tăcerii. După eliberarea din închisoare profesorul trece prin momente grele. Trebuia să-si întrețină familia, iar pentru asta prestează munci nedemne de pregătirea sa intelectuală, a lucrat cu ziua, om de serviciu, paznic, manipulant mărfuri, ajutor de tâmplar, șef de coloană auto. A încercat în zadar să-și recapete vechea slujbă atât de dragă lui de la școală însă s-a lovit de refuzul ferm al autorităților comuniste, care nu puteau lăsa la catedră un fost

membru al organizației „Garda Albă”. Cu toate acestea, pe unde a lucrat oamenii îl strigau cu apelativul „Profesorul”¹⁰.

În 1961 pleacă de la Bistrița la Cluj unde îl găsim muncind prin multe fabrici nou construite în capitala Ardealului. Abia în 1964 este „reabilitat și este numit secretar literar al Teatrului din Cluj -Napoca”¹¹. Este lăsat să publice versuri și proză la diverse edituri, dar era foarte atent la cuvinte pentru a nu deranja noul regim comunist ..a lui Nicolae Ceaușescu, care ajunsese din 1965 la putere în România. Pe fondul relaxării politico-ideologice promovate de noul conducător Mihadaș este numit în redacția revistei Steaua în 1970, de unde se și pensionează în 1973. După evenimentele din 1989, va pune bazele editurii clujene „Clusium” unde apare cea mai cunoscută carte a sa „Pe muntele Ebal”, în care povestește avaturile din închisorile comuniste din cei șapte ani pierduți din viață. Moare la 29 noiembrie 1996 fiind înmormântat în Cimitirul municipal din Cluj -Napoca.

A dispărut așadar un distins literat, dar și un fost membru al organizației Garda Albă din Țara Năsăudului. Răspunsul nu este așa de simplu. În primii ani ai instaurării comunismului în România intelectualii erau puși într-o situație ingrată fie colaborau cu noul regim, fie deveneau opozanți ai acestuia.

Teohar Mihadaș a reușit să supraviețuiască celor mai cumplite temnițe comuniste (Gherle, Aiud, Canal), pe bună dreptate supranumite „abatoarele elitei romanesti. Pentru posteritate rămâne tipul intelectualului anticomunist care refuză colaborarea cu odiosul regim, chiar dacă pentru aceasta își sacrifică tinerețea și viața de familie. Poate fi așezat fără doar și poate lângă alți intelectuali de elită care au fost arestați în regimul comunist pentru simplul fapt că nu erau de acord cu directivele trasate de la Moscova sau citeau cărți scrise de Emil Cioran sau Mircea Eliade. Bartolomeu Anania, Alexandru Paleologu, Doina Cornea, Dumitru Stăniloie

BIBLIOGRAFIE

1. Informație extrasă din interviul cu scriitorul Teohar Mihadaș, luat de Constantin Mustăța la Radio Cluj în 27 iunie 1996.
2. Spiridon Raluca Nicoleta „Implicarea lui Teohar Mihadaș și Constant Tonegaru în organizația de rezistență Garda Albă în contextual instaurării regimului comunist” în „Rezistența anticomunistă- cercetare științifică și muzeală”, vol.I, coord. Budeancă Cosmin, p.125, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2006
3. Ibidem, p.126
4. Teohar Mihadaș, „Pe muntele Ebal”, Editura Clusium, Cluj-Napoca, 1990, p.25
5. Ibidem, p.73
6. Ibidem p.76
7. Arhiva CNSAS, Dosar P103, vol.4, p.27
8. Teohar Mihadaș, op.cit., p.121-122
9. Ibidem, p.153
10. Valentin Falub, „Teohar Mihadaș-Cronologie”, în „Mișcarea Literară”, anul XI, nr.4(44), p.32, Bistrița, 2021
11. Ibidem, p.33
12. Arhiva M.Ap.N., UM 02405 Pitești, dosar nr.1229/1949, copie legalizată, p.44
13. Spiridon Raluca Nicoleta, op.cit., p.133
14. Arhiva CNSAS, Fond Penal, dosar 103, vol.13, p.424
15. Ibidem, p.501

16. Viorel Rus, „Rezistența anticomunistă în județul Bistrița-Năsăud”, Editura Cutova, Bistrița, 2005, p.488-489
17. Barbu Cioculescu, „Constant Tonegaru, destinul unui poet”, în revista „Memoria”, nr.1/1990, p.53